

KÜRESELLEŞEN TERÖRİZM: BİR ETKİLEŞİM ÇALIŞMASI

AKTEL, Mehmet* -GÜRKAYNAK, Muharrem**
TÜRKİYE/ТУРЦИЯ

ÖZET

Ülkelerin güvenlik ve terörizmle mücadele yöntem ve anlayışlarını 20. yüzyılın bakış açısıyla anlamlandırmaya çalışmaları çok yetersiz ve sığ bir yaklaşım olacaktır. Çünkü 21. yüzyılda güvenlik algılamaları değişmiştir. Artık tehdit tek boyutlu ve devletten devlete değil, asimetrik ve çok boyutlu bir şekil almıştır. Bu durum, günümüz tehditleriyle mücadelede klasik yapılanma ve anlayışların geçerliliğini tamamen sorgulanır kılmakta, güvenlik olgusundan bahsedebilmek için, tehdidin ve tehdiye yönelik algılamaların ve yorumlamaların doğru olarak yapılmasını önemli hâle getirmektedir. Bu çalışmada küreselleşme terörizm ilişkisi temelde bilişim (bilgi-iletişim) teknolojilerindeki gelişmeler bağlamında değerlendirilmekte, küreselleşme ve buna bağlı olarak bilişim teknolojilerinin terörü hangi açılardan etkilediği ve beslediği irdelenmektedir. Teknolojinin çoğu zaman kolaylaştırıcı etkisi görülmekte ancak güvenlik bağlamındaki riskleri göz ardı edilebilmektedir. Çalışma ile aynı zamanda küreselleşme ve terörizm arasındaki etkileşimin boyutu ve oluşan gelişmeler karşısında terörizmin aldığı yeni biçim sorgulanmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Küreselleşme, terörizm, siber terör, bilgi teknolojisi, internet.

ABSTRACT

Terrorism and its Scale of the Interaction with Globalization

In today's world, the assessment of the methods and understanding of nations' security and fight against terrorism would not be appropriate just from the viewpoint of 20th century as the security perceptions have been changed in 21st century. Nowadays, the threat has not simply been from nation to nation but become complex and asymmetrical. This situation put under question the validity of classical structure and understanding of fight against threats. Thus it has been vital to make correct interpretations and of threat and perceptions of

---

* Yrd. Doç. Dr., Süleyman Demirel Üniversitesi İİBF Kamu Yönetimi Bölümü Öğretim Üyesi.
e-posta: maktel@ibf.sdu.edu.tr

** Yrd. Doç. Dr., Süleyman Demirel Üniversitesi İİBF Kamu Yönetimi Bölümü Öğretim Üyesi.
e-posta: muharrem@ibf.sdu.edu.tr

threat in order to be able to accept the existence of tangible security. In this study, the relationship between globalization and terrorism has been evaluated from the perspective of latest advancements in information technologies. In this sense, globalization and the effects of information technologies on terrorism have been discussed. The facilitating role of information technologies on human life can not be denied, although it has also brought risks to security. Besides, terrorism and its scale of the interaction with globalization have been investigated amid recent advancements.

Key Words: Globalization, terrorism, cyber terror, information technology, internet.

GİRİŞ

İçinde bulunduğumuz dönemi nitelendirme adına kullanılan önemli kavramlardan bir tanesi de “küreselleşme” olarak kabul edilmektedir. Küreselleşme sürecinin çok boyutluluğu ve sorunları küresel alana taşıma gücü, ülkelerin yönetim ve güvenlik anlayışlarını derinden etkilemektedir.

Küreselleşme ile, çözümler kadar sorunlar da dünya ölçeğine taşınmakta, insanların sorunları ve ilgileri küreselleşmektedir. Küresel sorunlar ve ilgilere ilişkin olarak, devletler yeni yöntem ve yapılanma arayışlarına girmektedirler. Birçok sorun, ulus-üstü özellikler göstermekte, bunların çoğu devletin yönetsel alanlarının dışında oluşurken, denetlenmesi de gittikçe güçleşmektedir. Bu sorunların çözümü, küresel düzeyde örgütlenmiş kuruluşların müdahalesini doğurmaktadır. Ekolojik riskler, küresel ekonomideki dalgalanmalar, bilişim teknolojilerindeki gelişmeler ve benzeri birçok sorun ülke yönetimlerinin tek başlarına çözüm üretebilecekleri konular olmaktan hızla uzaklaşmaktadır.

Küreselleşme süreci ile dünyanın herhangi bir yerinde yaşanan bir olay, alınan bir karar ve girilen bir faaliyet, dünyanın diğer yerlerindeki bireyler ve toplumlar arasında önemli sonuçlara dönüşebilmekte ve bu durum devletleri aşan bir etkileşim ve iletişim çoğulluğunun varlığı anlamına gelmektedir. İnsanlar, sermaye, kültür, moda, inanç, imaj ve hatta suç ve terör unsurları devletlerin sınırları ötesinde bir akışkanlık ve yaşam alanı kazanmaktadır. Terörizm, örgütsel suçlar (silah ticareti, uyuşturucu vb.), insan hakları ihlalleri, göç hareketleri, salgın hastalıklar, teknolojik suçlar gibi uluslararası sorunlara çözüm bulma zorunluluğu ülkeleri iş birliğine zorlamakta ve güvenlik algılamasında önemli değişiklikler meydana getirmektedir.

Bu çalışmada küreselleşme terörizm ilişkisi temelde bilişim (bilgi-iletişim) teknolojilerindeki gelişmeler bağlamında değerlendirilmekte, küreselleşme ve buna bağlı olarak bilişim teknolojilerinin terörü hangi açılardan etkilediği ve beslediği irdelenmektedir. Teknolojinin çoğu zaman kolaylaştırıcı etkisi görülmekte ancak güvenlik bağlamındaki riskleri göz ardı edilebilmektedir. Çalışma ile aynı zamanda küreselleşme ve terörizm arasındaki etkileşimin

boyutu ve oluşan gelişmeler karşısında terörizmin aldığı yeni biçim sorgulanmaktadır.

Terörizm ve Küreselleşme İlişkisi

Terörizm ilk ortaya çıktığı günden bu güne kadar içeriği zaman ve şartlara göre değişen bir kavram olma özelliğine sahiptir. İnsanlık tarihi boyunca terörizmin tanımı, amacı, yöntemleri ve aktörleri de değişmiştir (Bozkurt ve Kanat, 2007: 40; Çitlioğlu, 2005: 13). Terörizmin, genel kabul gören bir tanımını vermek imkânsızdır. Çünkü terörizmin uluslararası alanda kabul edilmiş genel bir tanımı bulunmamaktadır (Cassese, 1989: 591). Terörizmin ulusal sınırlar içinde kaldığı durumlarda, mücadele diğer örgütlü suçlardaki mücadeleden çok farklılık göstermez, ancak günümüzde terörizmin ulusal sınırlar içinde kaldığı durumlar yok gibidir. Bu durum aynı zamanda küreselleşme sürecinin de bir yansıması olarak görülmelidir.

Bakış açılarına göre terörist; kimi zaman bir hain, kimi zaman bir özgürlük savaşçısı ve kimi zaman da bir kahraman olarak değerlendirilmektedir. Bu durum terörizmle ortak mücadeleyi, terörizmin önlenmesini ve ortadan kaldırılmasını önemli ölçüde engellemektedir. Ülkelerin kime terörist demeleri gerektiği konusunda anlaşmaları hâlinde sorunun halledilmesi çok kolay olacaktır. Ancak hemen her devlet kendine göre bir terörizm ve terörist tanımı geliştirmiştir. Bazı durumlarda aynı devletin birden fazla tanımına rastlamak bile mümkündür (Başeren, 1998: 112-115). Bu sorunlu durum terörizmi tanımlama konusunda işimizi güçleştirse de konuya açılım sağlayabilmek için bir tanım üzerinde çalışma zorunluluğu bulunmaktadır. Doğu Ergil'in kapsayıcı olduğunu iddia ettiği tanım bize bu konuda bir açılım sağlayacaktır. Ergil'e göre, *“terörizm, saldırılan veya korkutulan sivil ve masum kurbanlar aracılığı ile hedeflenen daha büyük bir kitleyi yıldırıp, korkutarak yasa-dışı stratejik ve siyasal amaçlarını gerçekleştirmek için bir grubun veya devletin, bilinçli ve planlı bir biçimde şiddet kullanması veya şiddet kullanma tehdidinde bulunmasıdır.”* (Ergil, 1997: 210)

Terörizmin temel özelliği güdülen amacın mutlaka siyasal olmasıdır (Dönmezer, 1980:57). Bu amacın gerçekleştirilebilmesi için terörizmin, terör kullanmayı yöntem olarak benimseyen bir stratejiye de sahip olması gerekmektedir. Terörizm sadece devlete karşı olan örgütlü grupların siyasal bir tercihi değildir. Devletlerin de zaman zaman kendi siyasal tercihlerini devam ettirebilmek için bu yola başvurdukları görülmektedir. Terörizm uygulamada, şiddet esastır. Şiddet olmadığında terörizmden bahsetmek mümkün değildir. Toplum şiddet kullanılarak sindirildiğinde artık şiddet kullanma tehdidi de yeterli olacaktır.

Günümüzde terörizm, çatışan taraflar arasında sürdürülen güç mücadelesinin siyasal araçlarından biri ve hatta en önemlisidir. İki kutuplu uluslararası sistemin yıkıldığı, nükleer yumuşamanın yürürlüğe girdiği ve topyekûn savaşların gerçekleşmesi olasılığının oldukça zor olduğu çağımızda terörizm,

kural ve kaideleri uluslararası antlaşmalarla belirlenmiş olan düzenli ordular vasıtasıyla yapılan savaşların yerini alarak, düşük masraflı, düşük riskli, düşük gerilimli bir mücadele biçimi olarak ortaya çıkmıştır.

Gelişen teknoloji ve devletlerarası ilişkiler terörizmin boyutunu değiştirmiş, terörizm yerel ve bölgesel kimliğinden sıyrılarak uluslararası bir kimlik kazanmıştır. Bu süreç karşımıza küresel terör denen bir sorunsalı ortaya çıkarmıştır. Küresel terör; amacı, yöntemleri ve aktörleri bağlamında 20. yüzyıl ve öncesi terör algılamasından ayrılmakta ve bilişim teknolojilerinde yaşanan gelişmelere paralel olarak, tüm dünyanın ilgi alanına hızla girmektedir.

21. yüzyıl ekonomik, siyasal, yönetsel ve kültürel bağlamda küreselleşme sürecinin hızlandıran etkisiyle birlikte köklü dönüşümlerin yaşandığı bir döneme karşılık gelmektedir. Temel üretim faktörleri arasına bilgi girmekte, bilgiye hükmeden, gücün de sahibi olmaktadır. İnternet, bilgisayar, uydular ve cep telefonu gibi bilişim ürünleri günlük yaşamımızı dönüştürdüğü kadar, ülkelerin güvenlik algılamalarını da derinden etkilemektedir. Bu algılamaya değişikliği küresel terörün de yeni dinamiklerini oluşturmaktadır. Bilginin gücünü kullanarak oluşturulan araçlar, terörizmin elinde yeni silahlara dönüşebilmekte, karşımıza “siber savaş” ve “siber terör” kavramları biçiminde çıkmaktadır.

Bilişim teknolojisindeki gelişmelerin belki de en büyük ironisi yönetimlerin (hükümetlerin) her yerde ciddi güvenlik sorunlarıyla yüz yüze gelmelerine neden olmasıdır. Çoğu toplum ve yönetimler siber savaşlar, siber terörizm ve sanal suçların potansiyel tehditlerini anlamaya başlamışlar, ancak bu sorunlarla ilgili kapsayıcı önlemleri tam olarak geliştirememişlerdir. Bilişim teknolojileri sanal eylemler için birçok yeni olanaklar sunmuş, eylemler (saldırıları) dünyanın her yerinden (bir ev, kafe ya da büro gibi) yapılabilir hâle gelmiştir. Siber terörizmin potansiyel olarak ulaşabileceği hedeflerin sayıca fazlalığı bu suçlar karşısında yönetimlerin istikrarını, güvenliğini tamamen tehdit eder hâle gelmiştir (Denning, 1999: 7). Bilişim teknolojilerindeki gelişmeler yönetimlerin yetki ve görevlerinde belirsizliklere yol açarken illegal suç örgütleri ve terörist gruplar kamu ve özel sektör için büyük tehdit hâline gelmişlerdir. Gelişmelerde yaşanan hızlılık yönetimlerin hukuki anlamda sanal dünyayı düzenlemekte yetersiz kalmalarına neden olmuş, yasaklama ve engelleme türü önlemlerle sanal alanda güvenlik sağlanmaya çalışılmıştır.

Bütün bu gelişmeler, küreselleşme sürecinin, ülkelerin güvenliklerini sağlama konusunda kolektif örgütlenmeler¹ içine girmelerini, ülkelerin kendi

¹ Kolektif güvenlik kavramı hiçbir devletin başkalarının güvenliğini arttırmadan kendi güvenliğini sağlayamayacağı gerçeğini ortaya çıkarmıştır. Günümüzde öyle sorunlar bulunmaktadır ki, devletler ortaklaşa hareket etmedikleri takdirde, bu sorunların çözümlenebilmesi ve tehdit olmasının engellenebilmesi mümkün gözükmemektedir. Örneğin sanayileşmiş ülkelerin yoğun olarak kullandıkları fosil yakıtların sera etkisi, denizlerdeki kirlilik, nükleer silahların denetimsiz kalması gibi sorunlar tek bir ülkenin mücadele gücünü aşmakta, bölgesel ve küresel düzeyde iş birliğini gerekli kılmaktadır (Fischer, 1993:12).

güvenliklerini sağlama noktasında tek başına belirleyici olmalarını zorlaştırmıştır. Süreçle birlikte ülkelerin birbirine bağımlılığının artması, güvenliğe ait geleneksel düşünce kalıplarını aşındırmıştır. Güvenliğe ait geleneksel yaklaşımda ülkelerin maddi ve askerî güçleri kullanılma eğiliminde iken, günümüzün güvenlik yaklaşımlarında ise geleneksel yaklaşıma ek olarak siyasal, ekonomik, toplumsal ve çevresel dinamikler de hesaba katılmak zorunda kalmıştır. Artık ülkelerin kendilerini güvende hissedebilmeleri için bölgesel ve küresel ittifaklar kurmaları ve bu ittifakların etkinliğini yaşama geçirmeleri zorunlu hâle gelmiştir. Bu bakış açısı terörizmle mücadele için de geçerlidir.²

Bilişim Teknolojileri ve Terör

Günümüz toplum yapılanmasını (bilgi toplumu) anlayabilmek için yeni teknolojilerin ve gelişmelerin bilinmesi önemlidir. Bilişim teknolojileri 1970’li yıllarla birlikte yaşamımıza girmeye başlamış ve 1980’li yılların başında mikro bilgisayarların ve kişisel bilgisayarların yaygın olarak kullanılmaya başlamasıyla etkinliği giderek artmıştır. Bilişim teknolojilerinden en yaygın olanları bilgisayar teknolojisi, mikro elektronik teknoloji, uydu sistemleri de dâhil her türlü bilgi akışını sağlayan iletişim teknolojisi ve multi-medya uygulamalarıdır (Martin, 1988: 24). Televizyon, radyo, görüntülü telefon, telsiz telefon, cep telefonu gibi iletişim araçlarındaki gelişmeler; bilginin daha hızlı paylaşılması ve yayılmasını sağlamaktadır. Bu durum dünya toplumlarını birbirleriyle bütünleştirmektedir.

İçinde bulunduğumuz yüzyıl aynı zamanda fiber optik kabloların, nano teknolojinin, robotların, bio teknolojinin ve uzay çalışmalarının yeni boyutlar kazandığı bir döneme de karşılık gelmektedir. Sanayi toplumundaki üretim faktörleri arasına bilgi katılmakta, bilginin üretimi, dağıtımı ve paylaşımı yaygınlaşmaktadır. Bilgi toplumunda zihinsel emek, bilgi üretim gücü, iletişim ve bilgi endüstrileri gibi entelektüel endüstriler, sinerjik ekonomi, yüksek kitlesel bilgi üretimi gibi farklı değerler ön plana çıkmaktadır.

Bu gelişmeler sonrasında bilişim teknolojilerinin terörizm bağlamında yoğun olarak hangi eylemde kullanıldığı, yani bir anlamda miladının ne olduğu çalışmamız açısından önemlidir. Bu anlamda 11 Eylül 2001 saldırıları küreselleşmenin bir boyutu ve kendisi olarak ortaya çıkmakta ve terörün küreselleşmesine işaret etmektedir. Saldırı, insanlar arasında “hiçbir yerde güvende hissetmeme” duygusunu yaygınlaştırırken, diğer taraftan da küreselleşmenin çıktılarının eşit dağılımı dünyanın daha güvenli hâle gelmesinde önemli olmaktadır (Yılmaz, 2004: 371-372).

11 Eylül saldırısı geleneksel terörün ülke ya da bir coğrafi bölgeyi etkileme niteliğini dönüştürerek, tüm dünyayı terörizmin eylem alanı hâline getirmiştir.

² İttifakı oluşturan ülkeler arasında ortak bir “düşman (terörizm-terörist)” tanımı oluşturulmalıdır. Düşman tanımlaması net bir şekilde ortaya konulursa mücadele de kolaylaşacak ve mümkün olabilecektir.

Saldırılar yüksek teknolojinin kullanıldığı ve teröristlerin niteliklerinin farklılaştığını da göstermektedir (Örgün, 2001: 38). Bu saldırılar sonrasında medya teknolojileri “küresel terörizmin” doğuşunda etkin rol oynamış ve internet kullanımı terörizmin doğasını değiştirmiştir. Terörist örgütlenmelerin yeni medya teknolojilerini nasıl kullandıkları, terörist faaliyetlerin koordinasyonunda bilgisayar teknolojisinin nasıl kolaylaştırıcı rol oynadığı, internet gazeteciliği ile terörist saldırıların duyurulmasının nasıl çok daha kolay ve hızlı hâle geldiği görülmüştür.

Bilginin üretim ve yayılımındaki hızlilik beraberinde bilgi kirliliğini, bilgi savaşlarını gündemimize taşımaktadır. 11 Eylül saldırıları sonrası sanal ortamda yaşananlar bilgi kirliliğinin ulaştığı son noktayı göstermesi açısından da önemlidir. Saldırı sonrası çok azı inandırıcı ama daha fazlası güvenilmez bir sürü haber, bilgi ve özel çalışmalar hızla artmıştır (Ataöv, 2004: 18). Hatta insanların telefon aracılığıyla bilgi edinmeleri o süreç içerisinde çok zorlaştığı için, bilgiyi internet üzerinden edinme durumunda kalmışlardır. İnternet üzerindeki bilgilerin doğruluğu çoğu zaman şüpheli gözükmekte, bilgiler manipüle edilmiş bir tarzda sunulabilmektedir. Manipülasyonu resmi kurumlar yapabileceği gibi terör örgütleri de kendi çıkarları bağlamında yapabilmektedirler. Bilginin fazlalığı ve yaygınlığı gerçek bilgiyi bulma sorununu karşımıza çıkarmaktadır. Böylece bilginin hızlı ve yaygın sunumunu en başarılı şekilde gerçekleştiren, kamuoyu oluşturma ve amaçlarını gerçekleştirme açısından da daha başarılı olacaktır. Terörist örgütlenmeler âdeta resmi örgütlenmelerle bu anlamda kıyasıya bir rekabet içerisinde.

Elektronik medya, sınırları geçişken hâle getirirken, küresel ölçekte karşılıklı etkileşim yeni bir biçim kazanmaktadır. İnternet ve uydu teknolojileri ile terörizm adım adım yaşamımızın önemli bir parçası hâline gelmekte, 11 Eylül saldırılarında olduğu gibi anında izlenebilmekte ve böylece terörün etkisi daha çarpıcı³ hâle gelmektedir. Bu durum terörle medya arasında, gelişen teknolojiler sonrası simbiotik bir ilişkinin varlığını da ortaya çıkarmaktadır. Medya terör saldırılarının bir anlamda propaganda faaliyetlerine (istemese bile) katkı sağlarken bir anlamda da kendi reytinglerini arttırmayı hedeflemektedir (Anderson, 2003: 24-25).

Terörizmin esas amacı siyasal mesajını mümkün olan en geniş kitleye ulaştırmaktır. Öyleyse terörizmin bu mesajı ilettiği araçlara ve izleyici kitleye dikkatimizi yoğunlaştırmamız gerekmektedir. Her ne kadar bazı terörist grup ve örgütlerin kendilerinin geliştirdikleri bağımsız iletim kanalları mevcut olsa da temel araç olarak genel medyayı kullandıkları açıktır. Terörist gruplara medyada yer verilmesi onları meşrulaştırıcı bir etki yapmaktadır. Ayrıca medyanın terörizmle etkileşimi “bulaşıcı etkisi”ni de doğurmaktadır. Yani, terörist eylemlerle ilgili haberler, diğer insanların da böyle eylemlere

³ Radyo ve televizyon yayıncılığı, ulaştığı ileri teknolojisi sayesinde canlı ve naklen yayınlarla, izleyicisine olay yerinde bulunuyormuş duygusunu verebilmektedir (Kaya, 1985: 12).

kalkışmasını özendirmekte, teröristlerin eylemlerini kamuya duyurarak, bir tür taraftar toplama işlevi görmekte ve terörist gruplar tekniklerini geliştirip daha rafine hâle getirebilmektedirler (Weinberg ve Davis, 1989: 126).

Terörizmin medyatik bir görüngü olması onun temel özelliklerinden biri hâline gelmiş ve böylece modern teknolojinin yarattığı küresel medya ağı küçük terörist gruplara bile çok güçlü bir olanak sağlamıştır. Medyatik olmak için çok büyük bir organizasyona ya da büyük finansal kaynaklara sahip olmak gerekmemektedir. Medyanın desteği sayesinde bir tek kişinin giriştiği bir eylem bile bütün dünyada yankı uyandıran bir olay hâline gelirken, dünyanın güvenlik konusundaki en hassas ve donanımlı devletlerini bile saygınlık kaybına uğratabilmektedir. Bu nedenle medyanın uluslararası terörizmin gelişimindeki etkisi, inkâr edilemez bir hâle gelmiş ve teröristler için vazgeçilmez bir konum kazanmıştır (Arıboğan, 1998: 462). Bu anlatılanlar terörizmin farklılaştığını (içerik ve yöntem bağlamında) göstermektedir. Farklılaşan terörizm küreselleşme (bilgi teknolojileri) sürecinin doğrudan etkilerini de yansıtmaktadır.

Terörizmin Farklılaşan Yönü

Bilişim teknolojilerinin geniş çapta ulaşılabilirliği, terörist örgütlerin yeni ve daha etkili şekillerde bilgiyi paylaşabilmelerine olanak vermektedir (web siteleri, chat odaları, e-mail gibi). İletişim, ulaşım ve silah sistemlerindeki teknolojik ilerlemeyle birlikte terörist grupların büyük çapta ölüm ve yıkıma sebep olabilecek yeteneklerinin artacak olması terörizmin en endişe verici yönünü oluşturmaktadır (Gupta, 2005: 29). Ayrıca yaşamsal önem taşıyan tüm bilgiler, askerî stratejiler, güvenlik bilgileri, hastane kayıtları, iş planları ve suç dosyaları bilgisayar ortamında saklanmaktadır. Bilgisayar ortamında oluşturulan güvenlik kuşakları ne yazık ki birkaç tuşla (Örgün, 2001: 49) ve kötü niyetli bilgisayar kullanıcılarının saldırıları ile devre dışı bırakılabilme riski taşımaktadır.

Bilişim teknolojilerindeki gelişmeye paralel olarak bu teknolojilerin terörist örgütlerce farklı kullanımları da devreye girmektedir. Örneğin, iletişimi ve koordinasyonu kolaylaştırması sayesinde zaman ve maliyet azaltmada, karmaşık bilginin paylaşımı farklı coğrafyalarda olsalar bile video konferans, **e-mail** ve WEB siteleri üzerinden sağlanabilmektedir.⁴ İnternetin yoğun olarak kullanımı teröristlerin hareket kabiliyetini arttırmakta ve teröristler arasındaki diyalogun daha da artmasına neden olmaktadır. Bu durum örgütlerin taktiklere daha kolay

⁴ 11 Eylül saldırılarında hem internet üzerinden koordinasyon sağlanmış hem de Dünya Ticaret Merkezi'nin dizaynı ile ilgili detaylı bilgiler elde edilebilmiştir. Ayrıca geçici olarak oluşturulan e-mail adresleri yoluyla online ortamda çok sayıda uçak bileti rezervasyonu yapılmıştır. Gizli veri gönderme amacıyla kullanılan geleneksel yöntemler dışında yeni kelime kodlama yöntemleri geliştirmişlerdir. Bu yöntemlerden biri fotoğraf karelerine gizli veri yerleştirmedir. Pornografik sitelerden bile bu amaç için yararlanılmıştır. 11 Eylül saldırıları sonrasında bu durumu göz önünde bulunduran FBI ve CIA yüzlerce web sitesini kapatmıştır (Anderson, 2003: 27).

uyum sağlayabilmesini ve örgütsel esnekliği artırıcı bir etki yapmaktadır (Anderson, 2003: 27).

Bilginin daha kolay paylaşımı ile birlikte, teröristler yeni yaklaşımlar geliştirmekte, bunları uygulama ve sonuçları analiz etme kapasiteleri artmaktadır. Günümüz teröristleri seçebilecekleri farklı taktiklere ve bu taktiklerin çoğunun eğitime ve destekleyici sistemlerine sahiplerdir. Çoğu terörist grup, bombalama ve rehin alma gibi önceki yıllarda başarısı kanıtlanmış taktikleri kullanmaya devam etmekle birlikte, son gelişmeler yakın gelecekte farklı seçeneklerin de kullanılabilceğini göstermektedir. (Combs, 2006: 151: Post, 2005: 25).

Uluslararası sistemin güvenliği özellikle 11 Eylül saldırıları sonrası son derece değişken ve öngörülerini zorlaştıran bir hâl almaya başlamıştır. Bu süreci doğru algılayabilen, yeterince algılayamayan veya yanlış algılayan toplumlar, kendi geleceklerini olumlu veya olumsuz yönde etkileyeceklerdir. Değişim sürecini zamanında algılayamayan toplumlar değişimin sonucunu seyretmekle yetineceklerdir (Büyükanıt, 2007). Küreselleşme süreci ile birlikte yaşanan dönüşüm insanlık tarihinde boyutları itibari ile düşünülürse önemli bir kırılma aşamasını yansıtmaktadır. Özellikle 1980 sonrası ekonomi, siyaset, kültür ve teknoloji alanında yaşanan gelişmeler, sanayi toplumu parametreleriyle düşünülürse âdeta bir devrim niteliği taşımaktadır. 1980 sonrası gelişmeler sanayi toplumunun bir yüzyılda gerçekleştirdiği değişim ve dönüşümü çok kısa zaman dilimlerine sığdırmış, âdeta zaman ve mekân sıkışması denilen süreç gerçekleşmiştir. Gelişmeler o kadar hızlıdır ki, bizler içinde yaşadığımız bu dönemi anlamakta ve anlamlandırmakta büyük güçlükler çekmekteyiz. Bu güçlükler birçok alanda olduğu gibi güvenlik ve terörizmle mücadele alanında da karşımıza çıkmaktadır.

Ülkelerin güvenlik ve terörizmle mücadele yöntem ve anlayışını 20. yüzyılın (sanayi toplumu) bakış açısıyla anlamlandırmaya çalışmaları çok yetersiz ve sığ bir yaklaşım olacaktır. Çünkü 21. yüzyılda güvenlik algılamaları değişmiştir. Artık tehdit tek boyutlu ve devletten devlete değil, asimetrik ve çok boyutlu bir şekil almıştır. Bu durum, günümüz tehditleriyle mücadelede klasik yapılanma ve anlayışların geçerliliğini tamamen sorgulanır kılmakta, güvenlik olgusundan bahsedebilmek için, tehdidin ve tehdiye yönelik algılamaların ve yorumlamaların doğru olarak yapılmasını önemli hâle getirmektedir.

Günümüzde güvenlik sadece askerî değil, siyasal, hukuksal, ekonomik, sosyolojik ve psikolojik etmenlerin bir arada olduğu bir bakış açısıyla tanımlanmaktadır. Ayrıca olası risk ve tehditlerin kaynağının, zamanının ve şeklinin önceden bilinmesinin Soğuk Savaş döneminin aksine olanaksızlaştığı ve 21. yüzyılın güvenlik ortamında mücadele alanının tüm dünya hâline geldiği görülmektedir. Tehdidin ne zaman, nerede ve ne şekilde karşımıza çıkacağı belli değildir. Ülkelerin gücü ve kabiliyetleri karşısında çok cılız gibi görünse de, sahip olduğu imkânlarıyla istediği yer, zaman ve şekilde, istediği etkiyi

yaratabilecek asimetrik güce sahip olduğu bir gerçeklik hâlini almıştır (Büyükanıt, 2007).

Önemli küresel aktörler (başta ABD olmak üzere) 11 Eylül saldırıları sonrası bu durumun farkına vararak gerekli önlemleri almaya başlamışlardır. Dinleme istasyonlarından, casus uçaklardan, deniz altılarından bilgisayar ağlarına kadar her şey istihbarat örgütlerinin çağdaş terörizmle mücadele için kullandıkları yöntemler olarak karşımıza çıkmaktadır. Hatta bu işlemleri gerçekleştirebilmek için milyarlarca dolarlık bütçeler ayrılmakta, önceleri belli kişi ve ülkeler gözetlenirken artık sıradan insanlar bile gözetlenmeye çalışılmaktadır. Bu gözetlemenin tipik sistemi ECHELON'dur. Bu sistemle uydular aracılığıyla insanlar dinlenmekte ve izlenmekte, iletişim imkânlarının tamamı taranabilmekte ve kontrol altında tutulabilmektedir. ECHELON sayesinde faks, e-mail ve hatta chat bile izlenebilmektedir (Örgün, 2001: 55-58).

Bilişim teknolojilerinde geline nokta devletler kendi mevzuatlarını yeniden biçimlendirerek yanıt bulmaya çalışmakta, güvenlik birimleri ve elemanları bilişim teknolojileri çerçevesinde eğitim sürecinden geçirilmektedir. Ancak başta ABD olmak üzere terör saldırılarına maruz kalan gelişmiş ülkeler çözümleri sadece kendi politika ve çıkarları bağlamında düşünmekte, terörün küresel boyutunu göz ardı etmektedirler. Çoğu zaman bu ülkeler kendi ilgi alanlarında terörle yoğun bir mücadele verirken, ilgi alanlarının dışında terör sorununa kayıtsız kalabilmekte ve hatta destekleyebilmektedirler. Buradan yapılabilecek çıkarsama: terörle mücadelede sadece bilişim teknolojilerini kullanmanın yeterli olmayacağı, aynı zamanda toplumların ve devletlerin terörizmle mücadele kararlılığına da sahip olmaları gerektiği yönündedir.

Gelinen son noktada devletler için eksiksiz bir ulusal güvenlik düşüncesi artık bir efsane hâlini almıştır. Küreselleşme süreci ile birlikte tam bir güvenlik ve eksiksiz bir savunma elde edilemez (Brzezinski, 2005: 31). Bilişim teknolojilerindeki gelişmeler terörizm ve teröristin doğasını değiştirirken, devletlerin terörle mücadele yöntem ve araçlarını da farklılaştırmaktadır. Günümüzde devletler ve uluslararası örgütler terörü hızlandıran ve yaygınlaştıran bilişim teknolojilerini aynı zamanda çözümün de en önemli parçası olarak kullanmak zorundadırlar. Bu, şu anlama gelmektedir; sorunu doğuran nedenler aynı zamanda çözümü de içinde barındırmaktadır. Bilişim teknolojilerinin kullanımını engellemek, yasaklamak, sınırlamak (sansür), yeterince kullanmamak, resmi görevlileri bu sürece hazırlamamak yani bir anlamda terörizmin kullandığı yöntemleri göz ardı etmek, terörizmle mücadeleyi olumsuz etkileyecek, dünya küresel bir kargaşa ortamına sürüklenecektir.

SONUÇ VE GENEL DEĞERLENDİRME

Küreselleşme sürecinin çok boyutluluğu ve sorunları uluslararası alana taşıma gücü, ülkelerin yönetim ve güvenlik anlayışlarını da derinden etkilemektedir. Küreselleşme güvenlik (terörizm) ilişkisi, üzerinde dikkatle

durulması gereken yeni bir inceleme alanıdır. Özellikle küreselleşmenin teknolojik boyutu (bilişim teknolojileri) ve bu boyutun güvenlik algılamaları üzerindeki etkisi günümüzde yoğun olarak tartışılmakta, önümüzdeki süreçte de tartışılacak konuların başında geleceği açıkça görülmektedir.

Küreselleşmenin güncel birçok konu ve sorunun irdelenmesinde anahtar bir rol oynaması (analitik geçerliliğini sorgulanır kılssa da) bizim için de çıkış noktası olmuş ve öncelikle terörizm ve küreselleşme arasındaki ilişki belirlenmeye çalışılmıştır. Her ne kadar küreselleşme ve terörizmin ortak bir tanımlaması henüz tam olarak yapılamamış olsa da, ortak noktalardan yola çıkılarak bir küreselleşme ve terörizm bağlantısı kurulmaya çalışılmıştır. Bu çalışma gelişen teknolojiler sonrası terörizmin doğasındaki değişimi, mücadele yöntemlerindeki farklılaşmayı ve bir anlamda yaşadığımız dönemde ve önümüzdeki süreçte nasıl bir sorunla karşı karşıya olduğumuzu belirlemeye dönüktür.

Küreselleşme süreci ile birlikte insanlık, köklü dönüşümlerin yaşandığı ve bu dönüşümün baş döndürücü bir hıza kavuştuğu döneme tanıklık etmektedir. Üretim faktörlerinin en önemlisi bilgi olmakta, bilgiye sahip olan ve yönlendiren aynı zamanda gücün de sahibi olmaktadır. Bilginin yaygınlığındaki artış ve teknolojiye uyarlanabilirliğindeki yükseliş yeni teknolojik araçları yaşantımıza taşıırken, benzer bir süreç teröristler için de geçerlidir. Sürecin bilişim teknolojileri boyutu terörün etki alanını, esnekliğini ve hızını arttırırken, devletler için mücadele alanı ulusal sınırların ötesine taşmaktadır. Bu ise kolektif bir güvenlik anlayışını beraberinde getirmektedir. Terörizmle mücadele hukuksal, siyasal, yönetsel, ekonomik, askerî alanların ötesinde ve bunlarla birlikte hızla bilişim teknolojileri alanına da kaymaktadır. Bilişim teknolojilerindeki gelişmeler insan yaşantısını önemli ölçüde kolaylaştırmasına karşın, aynı zamanda özgürlük ve güvenlik bağlamında önemli sorunları da beraberinde getirmektedir. Bu durum paradoksal bir ilişkinin de varlığını ortaya koymaktadır.

KAYNAKÇA

Anderson, A., (2003), "Risk, Terrorism, and the Internet", **Knowledge, Technology, & Policy**, 16 (2), 24-33.

Arıboğan, D. Ü., (1998), "Uluslararası Terörizmin Yeni Yüzü". F. Sönmezoğlu (ed.) **Uluslararası Politikada Yeni Alanlar Yeni Bakışlar**. İstanbul: Der. 449-473.

Ataöv, T., (2004), **11 Eylül: Terörle Savaş mı Bahane mi**, İstanbul: Alkım.

Başeren, S. H., (1998), "Terörizm: Kavramsal Bir Değerlendirme ve Hukuki Mücadele Yaklaşımları", **Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi**. 1, 111-124.

Bozkurt, E. ve S. Kanat, (2007), **Uluslararası Toplumun Paradoksu: Terörizm, İnsan Hakları, Güvenlik ve 11 Eylül Sonrası Meydana Gelen Değişiklikler**., Ankara: Asil.

Brzezinski, Z., (2005), **Tercih Küresel Hâkimiyet mi? Küresel Liderlik mi?**, Çev. Cem Küçük, İstanbul: İnkılap.

Büyükanıt, Y., (2007), **Uluslararası Güvenliğin Yeni Boyutları ve Uluslararası Örgütler Sempozyumu'ndaki Açılış Konuşması**, (31 Mayıs 2007).http://www.tsk.mil.tr/10_ARSLV/10_1_Basin_Yayin_Faaliyetleri/10_1_7_Konusmalar/2007/konusma_sempozyum31052007.htm.

Cassese, A., (1989), "The International Community's 'Legal' Response to Terrorism", **International and Comparative Law Quarterly**, 38. 589-608.

Combs, C. C., (2006), **Terrorism in the Twenty-First Century**, New Jersey: Pearson Prentice Hall.

Citlioğlu, E., (2005), **Gri Tehdit Terörizm**, Ankara: Ümit.

Denning, D., (1999), **Information Warfare and Security**. New York: Addison-Wesley

Dönmezer, S., (1980), "Milletlerarası Tedhişçilik". **İÜHF. Mecmuası**, XLIV (1-4), 55-70.

Ergil, D., (1997), **Kırık Aynada Kendini Arayan Türkiye**. Ankara: Doruk.

Fischer, D., (1993), **Nonmilitary Aspects of Security: A Systems Approach**, Aldershot: Dartmouth Publishing.

Gupta, D. K., (2005), "Exploring Roots of Terrorism". T. Bjorgo (ed.) **Root Causes of Terrorism: Myths, Reality, and Ways Forward**. Oxon.

Kaya, A. R., (1985), **Kitle İletişim Sistemleri**, Ankara: Teori.

Martin, W., (1988)., **The Information Society**, London: Aslib.

Örgün, F., (2001), **Küresel Terör**, İstanbul: Okumuş Adam.

Post, J. M., (2005), "The Socio-Cultural Underpinnings of Terrorist Psychology: 'When Hatred is Bred in the Bone'", T. Bjorgo (ed.) **Root Causes of Terrorism: Myths, Reality, and Ways Forward**, Oxon.

Weinberg, L-P., Davis, (1989), **Introduction to Political Terrorism**, New York: McGraw-Hill Publishing.

Yılmaz, A., (2004), **İkinci Küreselleşme Dalgası Kavram, Süreç ve Sorunlar**, Ankara: Vadi.

